

Pravica do perspektivnega in zdravega življenja v poštenem okolju

Slovenija v krempljih krize

DELO, Sobotna priloga, 16.07.2011

Božo Dimnik

Nekje sem prebral, da sposobni ljudje ne vstopajo v politiko in da imajo moč nesposobni, ki so v njej. To je razumljivo, saj je sposoben človek ustvarjalen in s svojim delom dobro zasluži. Nesposoben pa se komaj preživlja, in če želi narediti preskok med malenkost boljše plačane, mora pač skočiti na voz politike ter se na njem voziti, dokler ga drugi, ki imajo enake cilje, ne zrinejo z njega. Ves njegov miselni napor je usmerjen v ohranjanje položaja namesto v iskanje rešitev za tiste, ki so mu zaupali mandat. Tako mu zmanjka ustvarjalnosti in moči za vizijo, ki bi vsem prinašala blaginjo. A kaj, ko v Sloveniji državniške vizije ni. So le partikularni interesi, drobne zamere in krčevito branjenje položajev.

Ne le politika, tudi uradna ekonomija ni mnogo boljša. O gospodarstvu nas učijo posamezniki, ki so znanje polovili po akademskih hodnikih in nimajo niti pol leta prakse v realnem gospodarstvu. Pa jim človek ne bi zameril, ko nam, neukim državljanom, predavajo o vseh mogočih smereh in poteh sodobne ekonomije, ko nam rišejo črno prihodnost, če ne sprejmemo njihovih hipotez in teorij. Na koncu pa se vedno izkaže, da postavljajo diagnoze, nihče od njih pa ne pozna in ne ponudi terapije, s katero bi ozdravili gospodarstvo. Zdravnik, ki bolniku ne zna postaviti prave diagnoze, tudi ne more predlagati ustrezne terapije. In kdor ne ponudi ustrezne terapije, pač ni zdravnik. Naj verjamem, da so vsi ekonomski gurugi res ekonomisti, vizionarji gospodarstva, samo zato, ker imajo akademske naslove?

Ko smo Slovenci po stoletjih razprtij končno stopili skupaj, smo to storili zaradi izkušnje, ki smo jo imeli z Beogradom, od koder so nam prek zaslepljenih hlapčičev vladali nesposobni centralisti ali unitaristi. Naš cilj je bil, da se znebimo te nadvlade, da svobodno zadihamo. Uspelo nam je premagati centralizem in unitarizem. Kaj pa nesposobnost vodenja?

Dimitrij Rupel je v Sobotni prilogi zapisal, da ima majhna država omejeno število za tekmovanje sposobnih ljudi in omejeno moč. K temu lahko dodam le, da na žalost prav ti, za tekmovanje sposobni niso v politiki in nimajo moči, medtem ko so nesposobni v politiki in imajo preveč moči.

Slovenija je ena najmanjših držav v EU, zato ne more imeti takega državnega aparata, kot ga imajo večje države, morala pa bi imeti drugačno strukturo gospodarstva ter izkoristiti naravne danosti in se odpreti svetu. A nič od tega ni uresničeno in izkoriščeno, kot da se voditelji ne bi zavedali okolja in možnosti.

Ena največjih komparativnih prednosti, ki je ne znamo in nočemo začeti izkoriščati, je naše naravno okolje. Na najmanjši možni površini imamo izjemno biološko raznolikost, raznovrstne tipe voda in zaokroženo biotsko in geografsko pestrost. To, kar je za Arabce nafta, bi morala biti za Slovence voda, kajti po vodnem bogastvu smo daleč pred drugimi.

Nismo podpirali in ne podpiramo investivnih projektov, ki jih je v Sloveniji, v primerjavi z večjimi, glede na število prebivalcev v izobilju.

Prav tako nismo izkoristili izhodiščnega potenciala osamosvojitve – vseh dobronamernih in sposobnih ljudi, tudi onih v Slovenskem svetovnem kongresu. Preprosto smo jih zavrgli in zavrnil. Namesto da bi se kot Švica potrudili in razvili bančništvo, smo ga podrl z NLB, ki bi lahko bila prva banka na Balkanu. Preprosto nismo znali izrabiti prednosti in možnosti, ki so se nam ponudile in bile primerne za Slovenijo.

Očitno voditelji niso bili sposobni razumeti, da ne moremo in ne smemo vleči vzporednic z velikimi in da moramo stopiti na lastno pot, ki nas bo popeljala do uspehov, namesto da v njihovi senci stopicamo na mestu in še naprej zaostajamo za njimi. Smo premajhni, da bi izvažali politiko, lahko pa znanje in dobre izdelke.

Namesto prodora smo se predolgo ukvarjali s privatizacijo, katere model je vodil v destrukcijo gospodarstva in v »privatizacijo«, ki ji lahko mirno rečemo navadna kraja. Vsi smo postali potencialni tajkuni. Le denarja je bilo premalo za vse. Šlo je za moralno vprašanje, a ga država ni bila sposobna prepoznati in razumeti, še manj poiskati odgovor.

To me spominja na dogodke pred drugo vojno, ko je k mojemu očetu prišel pomemben in vpliven mož iz Slovenije, ki je potreboval podporo v krogih kraljevske družine. Šlo je za to, da bi on odkupil obveznice, ki jih je kraljevina dala kmetom, oče pa bi pri kralju Aleksandru, čigar lovski prijatelj je bil, posredoval, da bi bile izplačane v mnogo krajšem času, kot je bilo predvideno. On bi obveznice odkupil od kmetov po desetini njihove nominalne vrednosti, ki pa bi zaradi intervencijskega predčasnega poplčila navrgle ogromne zaslužke. Oče ga je gladko zavrnil, češ da to ni pošteno do kmetov.

Leta 1992 sem bil v podobnem položaju, ker se mi je zdela tako imenovana pidovska ideja odlična priložnost za hiter zaslužek. Pa sem

se spomnil očeta in njegovega stališča, zato sem idejo opustil. Pomislil sem, koliko brezposelnih bi ostalo za podjetji, ki sem jih v mislih že nameraval prodati. So pa drugi imeli manj pomislekov in dobili smo kasto politikov, ki so nasedli kvazi gospodarstvenikom ali pa so se sami šli igrice z gospodarstvom. Vsi ti si denarja niso prislužili, temveč jim je bil ta »dodeljen«. To vem iz osebne izkušnje. Rezultat je sedanje klavrno stanje duha, gospodarstva in brezperspektivnost.

Ko smo se osamosvajali in smo se šli politiko skupaj s Hrvati, sem na vseh kontinentih srečeval ogromno izjemno sposobnih ljudi, ki so se v tujem okolju znašli v najkrajšem možnem času. Iz nič so ustvarili bogastvo in ga nesebično delili z novo nastajajočima državama.

Vsem njim gre velika zasluga za to, kar danes imamo, pa ni nihče od njih niti pomislil, da bi vstopil v politiko kot profesionallec. Njihov cilj je bila blaginja njihove domovine in njihovega naroda, ne osebne koristi in politična kariera. Politika je kasneje na njih gladko pozabila, še zahvalila se jim ni!

Na Trški gori sem se pred leti srečal z vrhunskim slovenskim gospodarstvenikom. V šali sem mu dejal: »Ti bi moral biti predsednik vlade.« Odvrnil mi je: »Le čemu? Imam 20.000 mark mesečne plače in fabriko, ki uspešno posluje tu in v tujini. Verjemi, kdor je sposoben zaslužiti več kot štiri tisoč mark na mesec, kolikor je plača ministra, ne gre v politiko.«

Ko danes gledam politike, med večino ne vidim kakega prav zelo sposobnega in prodornega. Večinoma so to osebe, ki s svojim delom niso bile sposobne zaslužiti več kot tisoč ali dva tisoč evrov. Preskok v politiko jim je omogočil, da so izboljšale svoj materialni in socialni položaj. Take osebe pa ne morejo voditi države, ker nimajo ne vizije ne potrebnih znanj in idej ter ne mislijo na blaginjo naroda, ampak predvsem na svojo lastno korist, kar venomer dokazujejo s svojo aroganco in nesramnim obnašanjem do davkoplačevalcev in volivcev. Doklej še? V politiki bi morali imeti ljudi, ki so se v življenju že dokazali, ki so že z vsem preskrbljeni in jim plače ter privilegiji ne pomenijo nobenega izziva več. Na lokalnih ravneh bi politična funkcija morala biti častna, ne pa, da je za mnoge samo cilj za okoriščanje. Popolnoma zgrešena je tudi teza, naj mlajši, ki so neobremenjeni, zamenjajo starejše. Neizkušenost je lahko še usodnejša za gospodarske odločitve.

Slovenija svojih politikov ne more plačevati, kot jih plačujejo velike države, saj tega ni sposobna. Morali bi narediti rez, ki bi očistil državo in vso njeno administracijo postavil na realna tla. V Švici, ki ima štirikrat več prebivalcev kot Slovenija, imajo za polovico manj ministrstev. Kako je ime ministrom, skoraj nihče ne ve, ker so to uradniki, ki delajo v

dobro ljudstva in se ne kažejo v javnosti ter jim njihova lastna promocija ni prioriteta. Besedo imajo gospodarstveniki in inovatorji, zdravniki in drugi strokovnjaki, ki prispevajo k razvoju in blaginji ter s svojim delom in idejami polnijo državno blagajno. To pa je že terapija za vsak proračun, ki hira.

Tu smo spet pri ekonomistih. Nihče od njih jasno in precizno ne pove, kako iz sedanje krize. Če tega ne zna, potem ni ekonomist. Predvsem pa bi morali biti enotni v svojih napovedih in smernicah, ne pa tako različni. Ob taki različnosti se zazdi, da je gospodarstvo tombola, kjer ni nujno, da nasveti in napotki ekonomista pripeljejo do uspeha, ampak je uspeh zgolj naključje, ki z ekonomskimi teorijami vodilnih ekonomistov nima kaj dosti skupnega.

Država ima srečo, da je slovensko gospodarstvo »samohodno« in posluje najbolje, kadar se politika ne vmešava vanj. Znani hrvaški podjetnik Branko Roglič, ki je hotel kupiti tudi Mercator, mi je rekel, da v njegovih podjetjih, kjer je zaposlenih 3000 ljudi, ni sindikatov, ker jih delavci ne potrebujejo, saj ima vsak od njih njegovo telefonsko številko in mu lahko kar naravnost pove, kaj misli, in stvari hitro razčistita. Zadovoljen delavec je namreč vrednota vsakega poslovnega subjekta in pogoj za njegovo napredovanje in razcvet.

Ker smo majhni, bi se tega morali zavedati in osvojiti lasten vzorec obnašanja in delovanja, ne pa posnemati tistih iz velikih držav, s katerimi smo neprimerljivi. Zastaviti bi si morali jasne prioritete in cilje ter dojeti, da je politika zgolj servis gospodarstva in ne obratno. Ob tem pa bi morali poskrbeti za poenotenje ekonomske teorije in prakse ter upoštevati specifiko majhne države in njene geografske, ekološko-biološke posebnosti kot njene prednosti.

Počasi bi morali sprejeti v zavest dejstvo, da je za nas ključna produkcija idej in dobrih izdelkov, ne pa bohotenje državnega aparata, ki bi moral biti ravno dovolj velik, da bi poskrbel za kakovosten izkoristek (davke), prek katerih bi financirali skupne potrebe v takem obsegu, kot jih Slovenija še prenese, brez izpodjedanja gospodarstva, na katerem temelji sodobna družba. A za to sta potrebni najprej moralna streznitev in prenova, to pa bo dolg proces, kjer bo ključno, da bodo že učenci v prvem razredu začeli razlikovati med poštenim in nepoštenim, kjer bodo moralne vrednote del izobraževanja in vsakdanjega življenja. Za zdaj na tem področju nismo še nič naredili. Skrbimo za vse mogoče pravice posameznika, tudi kriminalca. Ne poskrbimo pa za osnovno človekovo pravico: perspektivno življenje v poštenem okolju.